

legendák nagylélekzetű munkára. Sokkal mélyebben, elfogulatlanabban kell alakjaihoz nyúlnia, ha a regényíró-becsvágyról nem akar lemondani. Pedig nem mondhat le róla; kiadóink jóvoltából ma épp azokat a műfajokat lehetetlen közönség elé gyűjteni, amelyekben legerősebb az irodalmunk: novelláskötet még kevésbé láthat nyomdafestéket, mint egy versesfüzet. Elbeszélőink, akarva, akaratlan, kénytelenek regényírásra vetemedni, ha nem hajlandók az élve eltemetést vállalni a folyóiratok és napilapok piramisaiban. *Juhász Géza.*

Mészáros Sándor: Az urna éneke.
Sopron, 1932.

Vannak dolgok, amikhez nem lehet ujjal érni, mert meghalnak. Gyümölcs hamvához, lepke szárnyához hogyan nyúljon az ember kemény csontokat rejtegető ujjával? Az urna éneke. Az urna finommívű váza, halk, majdnem feminin lélek váza. Az ének, ami felszáll, hamvas, egészen halk és az a szépsége, hogy ennyire halk és ilyen fájdalmasan finom. Ez a halk hang nem gyöngé. Biztos és előre rendelt lelki pianissimo, tökéletes összhangban a mondanivalóval. Közölnivalóját nem logikus, hideg értelemmel, de hozzáhangolt, visszarezgő lélekkel ragadhatjuk meg: világszemlélete egészen poétai. Ez a szemlélet nem reális. Indítója és irányítója a bő hangulatforrás, amely pesszimista színezetű s mégis mentes a banalitástól. Finom kulturáltság öröködik a melancholiára hajló kedély felett, s ebben a melancholiában van valami Berzsenyies romantizmus:

*«Kúszom csúszva, mint égi bazilizsk,
Hol az árny kígyói vonaglanak».*
(A fekete szín dala.)

A klasszikus elemek itt is, mint Berzsenyinéél, csak a tárgyban vannak meg, a hang a romantika hangja. A költő nem mond ki mindent, a sorok

alatt sokkal több mondanivaló feszül s ez világítja, fűti át a futó szavakat. Emellett a vers vonalvezetése biztos és felfelé ivelő. A finom gondolatok lengésében van valami szilárd és állandó: a kikristályosodott forma. A versek mindegyike vágy a reális életkeresés felé, de a valóság kisiklik a költő keze közül, s ami marad, az annak finom árnya, amely átsuhan a lélek felett s piros fonalként fut benne a fájdalom. A nő «Beatrix, a drága, messze jel. — (Két nagy szeme, mint két nagy bolygó árnya, Felém suhan, hallgat és nem felel).» (Levél Ravennából.) — A költő Tristan, de Isolda nincs sehol, mert «ő és a boldog vitorlák árnya? Elszálltak az Álom-víz fenekén». (Tristan.) Az emlék «betűk foszlánya», amely bár «még halkan énekel», eltakarja a könyvtárak virága: a penész. (Versek halála.) A «Maria aurea» c. versben a földiek felé való emelkedés szent közömbösségét áhítózza és szinte irigy kívánással éneklé:

*«Jó lehet néked
Álomban kékben,
Lenni a csöndes
Arany mezőben...»*

*Elnézni enyhén
Az évek rendjén
Jönnek mint álmok,
Mennek mint árnyak...»*

A föld, a test feletti öröklét, a szenvedés, a halál nélküli isteni sorssa szemben megdöbbenő biztonsággal fogja meg a lélek hurját «Csont az avaron» c. verse. Nem a lenni vagy nem lenni szűrt sablonja szerint, hanem ráeszméltetően, közelről, egészen lélekig érintve, szuggesztív egyszerűséggel. Egy fehér csont, amely én voltam, te voltál, ő volt, s nem lehet tudni, kar volt-e, amely ölt, vagy «magvető kezének szelíd árnya», de egy napon ott lesz a verőfényben, hal-kan melegedni fog, s «aki jár a tavasz

kék templomában», magában így énekel majd: «Mindenki lesz fehér».

Az urna énekelt. A költő a valóság felé nyúlt sóvár kézzel. A valóság elfutott az álomhalász kézből, s ami ott maradt: egy marék szépség, amit ebben a kis kötetben felénk szórt.

Juhász M.

Csinszka versei. Nem a Költőnő attitűdjében jelenik meg előttünk, büszkén, gőgösen, aki előtt riadtan csapjuk be szívünk kapuját, hogy: még egy? . . . Ő is? . . . Ezek a versek nem akarnak irodalomtörténeti fejezet lenni, hanem szelíden és szerényen ajándékozzák magukat nekünk, mert tudják, hogy ebben az egyetlen és kivételes esetben értelme és könyvjogosultsága van a legszubbjektívebb értékű írásnak is. Hiszen Ady Endre egykori élettársa beszél hozzánk és ha fontos minden hagyaték, ami a Költő elégett életéből ránkmaradt, emlékeztetve bennünket köztünk időzött napjaira, mennyivel fontosabb egy-egy elfénytelenülő barna hajfürtnél, melyet a vajudások éjszakáin simogattak karcús, ideges ujjai, vagy egy-egy sárguló kéziratlapnál, melyen betűkbevirágoztak vad hangulatai, ó, mennyivel fontosabb az az élő Hegedű, amelyen legemberibb órai játszottak szilaj rapszódiaikat. Micsoda ámulásba szédülne a világ, ha a bonni Beethoven-múzeum áhíthatos üvegszekrényéből kipattanna és muzsikába csendülne az az álmodó cselló, melynek finomívű nyakát a testetöltött zene ujjai simogatták! Így muzsikál hozzánk most Csinszka . . . Vele szemben nem jogosult az esztétikai méricskélés; az önmagától megszólaló Hegedű hangja zengését lessük, figyeljük, a sorok közt azt a modern, szöghajú Búbajost keressük, aki magáévá hódította a Költőt . . . Milyen az az Asszony, akinek sorsul adatott Ady, milyen az, aki ezt a sorsot kiharcolta, vállalta és e kötet tanúsága szerint hordozza . . .

A legelső, amit meg kell állapítanunk róla az, hogy határozott egyéniség. Nem a Költőt visszhangozza, nem Urának epigonja, hanem saját ideges, finom, asszonyos valóját éli ki ezekben a versekben. Megkapja eredendően legérzékeny lelkét egy-egy érzés, vagy hangulat és ezt szövi át a színes szavak versszőnyegévé. Változatos mintákat mutat ez a szőnyeg: főekessége a Költő, akit áttestál örökre ránk, őt, aki «nem hasonlíthat senkire, sem a szeme, sem a szíve, kínból halálba szépült szája, sem az áldása, sem az átka, — mert a Csodának nincsen párja.» Átszövi pesti tragikus 1919-iki élményeit a csucsai kert izzó képe, az álomsziget, melynek «útain csendben, mélán, fák őriznek megértőn, némán, nem emberek», ahol «homokszemek csillogva élnek, dús fűben begóniák égnék és klematiszok, karcúsún, kéken kúsznak játékosan, kevélyen a napsütötte házfalon.» Vagy az évszakok dűspompájú képei stilizálódnak színes vers-strófékká, egy-egy barátunk érzett ember, borongó őszi táj vagy a tükör, melynek «ezüstös tóként fénylik a lapja» és amelynek tava tükrében kínzó víziók villanak feléje, aztán egy halott fecske, amit száraz virágok zörgő tánca alatt rejt a dér zománca és amelynek «gyilkos, hermelintakaró hull szívére, — az első hó!» — íme ezek inspirálják Csinszkát. Semmi kozmikusság: a versmag mindig a valóság síkján sodródik, míg bele nem hull puha, meleg, asszonyi lelke talajába és nem távoli csillagokról érkező titkosértelmű Vendég . . . Világos a valóság és a vers viszonya és a közte húzódozó pszichológiai átváltozás útja is. Izgató analitikai probléma lenne ezekből a lélektanilag szimbolikusan is értelmezhető egyszerű versekből megrajzolni Csinszka belső portréját. Ebből a szempontból legárulkodóbb két verse: *Üzenet Júliának*, melyben Szendrey Júliát nevezi «csöndes testvér»-nek, «szent, halott rokon»-nak — és